

Oba zadnja cikla, »Blizu zemlje« in »Blizu neba«, že z naslovom ponazorjeta smer Gradnikovega novega pesniškega realizma, ki je nastal iz sinteze impresionizma in nove romantike. V pesmih prvega izmed imenovanih ciklov se pesnik vrača v svojo rodno pokrajino, ki pa je ne gleda zdaj toliko z očmi impresionista v njeni zunanji slikovitosti, ampak jo zajame, bi lahko rekli, v njeni pokrajinski, a hkrati tudi v njeni sociološki in duhovni pomembnosti. V teh pesmih, izmed katerih naj posebej opozorim na »Jesenski večer v Medani« in »Medanske zvonove«, prikazuje pesnik naše ljudi v veselju in žalosti, pri delu in počitku, v grehu in molitvi, v njihovi povezanosti in v njihovi osamljenosti. Te njegove pesmi so klic od doma in predstavljajo po svojem osnovnem gledanju pravo nasprotje Župančičevi »Dumi«, na katero pa se vendarle tu in tam spomnimo. Prav tako pa bi bilo zanimivo primerjati Gradnikovo kmečko pesem z Valjavčevo ali pa s Kocbekovo, ki vsaka zase predstavlja svojski svet. Za Gradnika pomeni ta pesem beg iz mesta in povratek v mladost, obenem pa to osebno doživetje prehaja v podobo celotnega življenja, v podobo, v kateri se naravni in duhovni element spajata v čudoviti sintezi, prav kakor pravi avtor v pesmi »Vigred«:

»Pridi — in k zemlji in k nebu obrni pogled:
nedosegljive tam vijejo steze se sinje,
vendar na zemlji tu, v prahu še, božje stopinje
vedno kraj tebe zapuščajo svetli svoj sled.«

Zemlja in vse, kar je z njo v zvezi, je komajda našla bolj zaverovanega in bolj nazornega pesniškega oblikovalca, kakor je Gradnik. Vendarle išče pesnik tudi v tem na videz močnejše poudarjenem realizmu tistih zadnjih, večnih osnov našega življenja, za katere najde slednjič simbol »zlatih lestev«, to je tistih nevidnih vezi, ki vežejo človeka, sinú zemlje, s skrivnostnimi daljavami neba. Poleg pesmi »Zlate lestve«, po kateri je zbirka dobila svoje ime in obenem poseben vsebinski poudarek, so v tej zadnji skupini značilne in omembe vredne prepesnitve nekaterih psalmov; izmed njih je zlasti »Psalm triindvajseti« v pesniškem izrazu tako dovršen, da predstavlja enega najlepših zgledov religiozne lirike v slovenskem jeziku.

France Vodnik.

Zofja Kossak, Križarska vojska. Zgodovinski roman v štirih knjigah. Prvi in drugi del 1941. Založba »Naša knjiga«, 6. in 7. zvezek. Ljudska knjigarna v Ljubljani. Z dovoljenjem pisateljice poslovenil Tine Debeljak. Opremil arh. Vlado Gajšek. Strani 412 + 464 (= 876)

Žena pisateljica v novejši književnosti nikakor ni več redek pojav, vendar je njena vloga vidna še posebej v poljski literaturi, kjer je njihovo število kar presenetljivo veliko. Ena izmed vodilnih sodobnih poljskih pisateljic je tudi Zofja Kossak, ki se je po prvem možu imenovala Szczucka, a se je v drugo omožila s Szatkowskim. Čeprav je napisala tudi več del z motivi iz sodobnega življenja, je vendarle njeno pravo področje zgodovinski roman. Njeno pisateljsko delovanje pomeni nadaljevanje literarne tradicije najslavnejšega poljskega zgodovinskega romanopisca Henrika Sienkiewicza, čeprav Kossakova resda ne dosega vélikega prednika v gradnji ter mojstrskem obvladanju snovi. Doslej je ustvarila na tem področju troje večjih del, romane

»Legniško bojišče«, »Zlata svoboda« in »Križarska vojska«. Najkrajši je prvi, čigar snov je zajeta iz srednjega veka in opisuje vdor Mongolov v Evropo. Delo je prevedeno tudi na slovenščino. Drugi roman obsega dva dela in prikazuje verske boje med tako imenovanimi »poljskimi brati« in katoličani v sedemnajstem stoletju. Tretji roman, ki obsega štiri knjige, a je zamišljen kot prvi del obširne trilogije, pa je epopeja prve križarske vojske. Prevajalec Tine Debeljak je storil prav, da je dal delu v prevodu naslov »Križarska vojska« in ne »Križarji«, saj se je tako izognil zamenjavanju s Sienkiewiczевim romanom s tem naslovom. Slovenci namreč nimamo več različnih izrazov, da bi lahko tudi v besedi razločevali med križarjem, članom viteškega križarskega reda, in križarjem, udeležencem križarske vojske, kakor sta to lahko storila poljska avtorja.

»Križarska vojska« popisuje začetek, razvoj in usodo prve križarske vojske od koncila v Clermontu s predzgodbami pa do zavzetja Jeruzalema in ustanovitve jeruzalemskega kraljestva (1095—1099). Pisateljica je svoje obširno delo naslonila na zgodovinske vire, tako da je s te strani prav tako zanimivo, kakor je sicer znala tudi iz domišljije dodati mnogo tistega, kar je potrebno, da iz zgodovinske kronike nastane delo leposlovnega značaja. V njem srečujemo vse znamenitejše osebnosti tistega časa, od papeža Urbana II. in zanesenjaškega meniha Petra Amienskega, dalje vladarjev in knezov Godfryda Bouillonškega in njegovega brata Baldvina, Rajmunda Toulouškega, Roberta iz Normandije, Roberta Flandrskega, Boemunda iz Tarenta in drugih, pa do bizantinskega cesarja Aleksija II. Komnena in njegove učene hčere Ane Porfirogenetke itd. Poleg podob teh osebnosti so po zgodovinskih virih posneti tudi opisi vseh važnih dejanj in dogodkov, med katerimi zavzemajo posebno mesto orisi križarskega pohoda in obleganja posameznih mest; razen tega pa je pisateljico v prvi vrsti zanimala duhovna podoba časa, ki jo je skušala zajeti tako v njeni socialni kakor v njeni duhovni problematiki. Morda je največja vrednost pričujočega romana prav v tem, da nam v široki pripovedni obliki podaja izredno zanimivo podobo literarno še malo obdelanega zgodovinskega obdobja. Manj zadovoljuje delo kot roman, kajti s tem, da je skušala vseskozi ohraniti zvestobo zgodovinski snovi, je avtorica že vnaprej podredila umetniško snujočo domišljijo razumu in ta poteza je tu in tam precej očitna in deloma utruja. Z druge strani pa je treba vendarle priznati, da je Kossakovi uspelo razgrniti pred nami nenavadno slikovito podobo določene dobe tako v njenem pojavnem videzu kakor v njenem duhovnem sestavu. Poleg posrečenih epizod, ki v glavnem sestavljajo pripovedno osnovo njenega romana, se zlasti odlikujejo opisi bojev, pri katerih je avtorica pokazala tako stvarno poznavanje predmeta kakor smisel za napetost in razgibanost prizorov. Prav tako je značilen njen realizem, ki ne idealizira ljudi in dogodkov, ampak skuša slej ko prej odkriti tako idealne kakor sebične nagibe ter poleg orisov najvišjega vzpona idealizma, plemenitosti, dobrote in junaštva postavlja podobe največje človeške revščine, podlosti, razvratnosti in izdajstva. S te strani bo njeno delo marsikoga presenetilo, morebiti celo razočaralo, vendarle opravičuje pisateljico ne samo estetski vidik, ampak tudi zgodovina. Če gledamo na delo kot na epopejo, v kateri je prikazano dejanje in nehanje domala vse takratne Evrope, je morda nekoliko preveč poudarjena vloga poljskih vitezov, kar pa je pri

avtorici »Legniškega bojišča« in »Zlate svobode« razumljivo. Prav tako je videti pretiran naturalizem, s katerim je pisateljica zaključila zgodbo idealne ljubezni med danskim kraljevičem Swenom in Florino, hčerko kralja Filipa. S čisto pripovednega stališča pa je ostala nedokončana samo zgodba grofice Ide de Hainaux.

Prevod tako obširnega besedila gotovo ni lahko delo. Tine Debeljak ga je opravil v splošnem zadovoljivo, tako da se vseskozi gladko bere in vdreži tudi primerjavo z izvirnikom. Le tu in tam moti nekaj malenkosti, ki so ušle prevajalcu in ki jih je treba najbrž pripisati na račun prevelike naglice. Poleg besednega reda, ki bi ga bilo treba včasih nekoliko spremeniti, spadajo semkaj zlasti nekatere pravopisne in slovnične napake, nekajkrat pa je prevajalca zapeljal tudi izvirnik, da se ni mogel več domisliti domačega izraza.

Tako beremo že takoj v uvodu: pri papežih je bil interes na tem, namesto papežem je bilo do tega; podanik, nam. podložnik, ljubavnica, nam. ljubimka, blagostanje, nam. blaginja, vel. kazni, nam. kaznui so sicer slovanske, a neslovenske besede in oblike; pravimo tudi: padem (umrem) take ali drugačne smrti, ne pa s smrtjo; prav tako: skomizgniti (z rameni), ne pa skomigniti ramena; pišemo toliko, kolikor (brez predloga v); bolje je rabiti bojišče kakor bojno polje; nam. leže k počitku pravimo leže spat ali gre počivat; gotov ni isto kakor nared ali pripravljen; potvarjati začudenje se mi zdi zares čudno, pri nas začudenje hlinimo; enako je bolje v puščavi kakor na puščavi; pri osebah rabimo v rod. obliko čigar, ne katerega; prav tako pišemo s strani, ne od strani.

Primerjal sem tudi nekaj mest, kjer me je motil prevod, in ugotovil, da je prevajalca včasih zapeljal izvirnik tako, da je pozabil na slovenščino. Tako na primer konji nimajo skorje, ampak kožo; poljski silač je naš silak, kakor je pravilno na strani II, 69; Boguha se ni pordečila od sramu, ampak je zardela I, 31; podobno: Tankred pordeči nam. zardi kakor mladenič II, 50; pordečiti rabimo vendar le v prehodnem pomenu; prav tako palestinski emir ni rumenel od jeze, ampak rdel II, 267; pravilno je na strani 381: je potemnel od jeze; noge Slovincem ne omedle, ampak odrene II, 318; prav tako je bolje nezaslišana kakor neslišana (škoda), I, 96; dan sv. Silverija je 20. junija, ne julija (p. czerwiec), II, 252. Ne vem, od kod ima prevajalec stavek: »Ženske so vedno stale ob boku mož v boju samem.« Če bi bil dobesedno prevedel, bi bilo: »Ženske so se vedno borile z možmi, ali kvečjemu ob strani mož (zawdy walczyły przy mężach)«, str. II, 270. Nejasno je: jih... kot rezance ohromijo = skopijo, I, 240. Za: pridi k pameti, bi bilo bolje: spametuj se (II, 338).

To so kajpada malenkosti spričo velikanskega dela, ki ga je sicer moral opraviti prevajalec. Kdor je že kdaj sam prevajal, bo tudi razumel, da takih stvari večinoma ne zakrivi toliko nepoznanje kolikor naglica, h kateri se človek sili sam, ali pa ga k nji priganjajo — drugi. France Vodnik.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, VII.—IX. zvezek. Filozofija I—III. Ljubljana 1941. Založila Ljudska knjigarna. Str. 316 + 292 + 304.

Prvotni načrt za izdajo Ušeničnikovih Izbranih spisov, ki jim je urednik avtor sam, je bil preračunan na šest zvezkov. Teh šest zvezkov je zbralo v glavnem le avtorjeve krajše razprave, raztresene v obširnih letnikih Kato-